

Sessió sobre el tractament de dades personals en l'àmbit de recerca FIDMAG – Germanes Hospitalàries

Barcelona, 14 de setembre de 2021

Josep Maria Bosch, Assessor jurídic de la Unió i membre del Comitè Tècnic del Codi Tipus

INTRODUCCIÓ: INTIMITAT I PROTECCIÓ DE DADES

ASPECTES GENERALS EN PROTECCIÓ DE DADES

- 1. Normativa de protecció de dades**
- 2. Dada personal i Categories especials de dades**
- 3. Principis de PD**

PROTECCIÓ DE DADES I RECERCA

- 1. Tipologia de dades que ens trobem en recerca**
- 2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca**
  - a. Minimització de dades**
  - b. Transparència i informació**
  - c. Privacitat des del Disseny i per defecte**
  - d. Tractament lícit (base legitimadora): supòsits**
- 3. Situacions especials**
  - a. Estudis retrospectius**
  - b. Transferències internacionals**
  - c. Avaluacions d'impacte**
  - d. Delegat de Protecció de Dades**
- 4. Anàlisi de projectes de recerca des de la perspectiva de PD**

INTRODUCCIÓ: INTIMITAT I PROTECCIÓ DE DADES

 Deure de Confidencialitat: Revers del dret a la intimitat
Obligació de no revelar allò que forma part de la intimitat d'altres i que coneixes per raó de la teva activitat professional

Dret a la intimitat:

intimitat: *derecho a poseerla, a tener vida privada, disponiendo de un poder de control sobre la publicidad de la información relativa a la persona y su familia, ... un derecho al secreto, a ser desconocido, a que los demás no sepan qué somos o lo que hacemos (STC 15 juliol 1999)*

Dret Fonamental: Constitució Espanyola

Art. 18.1 Se garantiza el derecho al honor, a la **intimidad** personal y familiar y a la propia imagen.

Art. 18.4 La Ley limitará el uso de la informática para garantizar el honor y la intimidad personal y familiar de los ciudadanos y el pleno ejercicio de sus derechos.

Evolució constitucional del concepte:

Dret a la intimitat

1. el poder de **resguardar la vida privada** d'una publicitat no volguda
2. **Instruments de defensa** per evitar la intromissió i difusió.

Dret a la Protecció de Dades

1. el **poder de disposició** sobre les dades pròpies (**qualsevol informació**)
2. atorga un **conjunt extens d'obligacions** per a tercers

PROTECCIÓ DE DADES = AUTODETERMINACIÓ INFORMATIVA

- Dret a **conèixer** quines dades es tracten, com i perquè
- Dret a **impedir** determinats tractaments de dades
- Dret a **rectificar/cancel·lar/bloquejar** les dades

ASPECTES GENERALS EN PROTECCIÓ DE DADES

Normativa de protecció de dades

 RGPD REGLAMENTO (UE) 2016/679 del Parlamento Europeo y del Consejo de 27 de abril de 2016 relativo a la protección de las personas físicas en lo que respecta al tratamiento de datos personales y a la libre circulación de estos datos y por el que se deroga la Directiva 95/46/CE

- Suposa un canvi rellevant en la orientació de les polítiques de protecció de dades.
- Es d'aplicació directe als Estats membres de la UE.
- Va entrar en vigor el 25 de maig de 2016, però no s'ha començat a aplicar fins el 25 de maig de 2018.

 LOPDGDD LEY ORGÁNICA 3/2018, de 5 de diciembre, de Protección de Datos Personales y garantía de los derechos digitales. **Important la Disposició Addicional 17ª pel que fa a la recerca.**

Dada personal:

Informació de qualsevol mena concernent a persona física identificada o identificable

Datos de carácter personal:

toda información sobre una persona física identificada o identificable («el interesado»); se considerará persona física identificable toda persona cuya identidad pueda determinarse, directa o indirectamente, en particular mediante un identificador, como por ejemplo un nombre, un número de identificación, datos de localización, un identificador en línea o uno o varios elementos propios de la identidad física, fisiológica, genética, psíquica, económica, cultural o social de dicha persona;

datos relativos a la salud:

datos personales relativos a la salud física o mental de una persona física, incluida la prestación de servicios de atención sanitaria, que revelen información sobre su estado de salud;

Categories especials de dades:

Les dades que afecten als aspectes més íntims de la persona, queden **especialment protegides**

- origen ètnic o racial
- opinions polítiques
- conviccions religioses o filosòfiques
- afiliació sindical
- genètiques
- biomètriques dirigides a identificar de manera unívoca a una persona física,
- dades relatives a la salut
- relatives a la vida o orientació sexual

Prohibició de tractament, amb excepcions

Responsable i Encarregat de Tractament (RT / ET):

Categories que responen al rol que juga cadascun d'ells en la gestió i ús de les dades:

- Sempre que es tracten dades personals hi ha d'haver-hi un **RESPONSABLE DE TRACTAMENT**, aquell que determina la finalitat del tractament i els mitjans per fer-ho. Pot ser un o diversos (per n mateix tractament). En el cas de la Història Clínica, és el centre; en el cas d'un estudi de recerca és el promotor sol o amb altres (el centre, per exemple)
- En ocasions el Responsable de tractament necessita que un tercer li presti un servei que impliqui participar en el tractament de dades: és el cas de **l'ENCARREGAT DE TRACTAMENT**. Aquest actua subjecte a les instruccions del Responsable.

Principis PD

- **Principi de responsabilitat proactiva ("accountability")**
- **Privacitat de privacitat per defecte i des del disseny**
- **Principi de licitud**
- **Principi de transparència**
- **Limitació de la finalitat**
- **Minimització de les dades**
- **Exactitud**
- **Limitació del termini de conservació**
- **Seguretat, Integritat i Confidencialitat**

PROTECCIÓ DE DADES I RECERCA

1. Tipologia de les dades que ens trobem en recerca

a) Dades subjectes al RGPD i a la LOPDGDD

- i. Dades personals identificades, es tota informació relativa a una persona física identificada o identificable (**es pot la imatge de una foto de una persona, una targeta sanitària**)
- ii. Dades seudonimitzades, son dades personals que ja no es poden atribuir a una persona, sense utilitzar informació addicional, sempre que aquesta informació consti per separat i estiguin sotmeses a mesures destinades a evitar la re-identificació. **Es possible la re-identificació**.
- iii. Dades codificades, es quan **no existeix separació tècnica i funcional**.

b) Dades no subjectes al RGPD i a la LOPDGDD

- i. Dades anònimes, dades sotmeses a procediment/sistemes d'anonimització. **No és possible la re-identificació**
- ii. Dades de difunts, no aplica el règim de PD

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

a) Principi de minimització de les dades.

dades necessàries i proporcionades, no només en quantitat, sinó també a com s'hi accedirà, a com es processaran i compartiran i al temps en que es conservarà.

“La recerca ha de tenir un propòsit clar i definit que condiciona la necessitat i proporcionalitat”

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

b) Principi de transparència i informació.

Document de Consentiment Informat, que ha d'incorporar la informació sobre el tractament de les dades:

- Identificar al Responsable del tractament i dades de contacte del DPD
- Finalitat del tractament i comunicacions previstes
- Tipus de dades i termini de conservació
- Base jurídica o legitimació pel tractament
- Exercici dels drets RGPD (ARCOPOL) i dret a presentar una reclamació davant l'autoritat de control
- El dret a retirar el consentiment
- Descripció de mesures de seguretat

Si les dades no s'obtenen del subjecte de la recerca directament sinó de registres, cal informar-lo:

- un màxim en un 1 més
- o en el primer contacte que s'hi hagi de mantenir, si així està previst.

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

c) Privacitat des del disseny i per defecte

1. La privacitat **des del disseny**, el responsable ha de aplicar tant en el moment de determinar els mitjans de tractament com en el moment de tractar-les les mesures tècniques i organitzatives adequades per aplicar els principis de protecció de dades. S'ha de pensar en protecció de dades al definir el protocol de la recerca.

“Protecció de dades des del minut 0”

2. La privacitat **per defecte**, el responsable ha de aplicar les mesures tècniques i organitzatives adequades per garantir, que per defecte, només es tracten dades personals necessàries, durant el temps necessari i amb accessibilitat restringida.

“Davant el dubte: menys (accessos, dades, temps de conservació...)”

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

d) Tractament lícit (base legitimadora) Cal que concorri:

a. base legal (art. 6.1 RGPD)

- Consentiment
- Interès públic
- Interès legítim*

b. excepció a prohibició tractar categories especials de dades (art. 9.2 RGPD)

- Consentiment*
- Interès públic en salut pública
- Finalitat de recerca amb dades seudonimitzades

Aquesta combinació de "justificacions" en donarà la resposta a la pregunta
quan puc tractar les dades amb finalitats de recerca?

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

d) Tractament lícit (base legitimadora) (2)

PRIMER SUPÒSIT: CONSENTIMENT DE L'INTERESSAT

- Pot ser específic per l'estudi o assaig
- Pot ser per la recerca en àrees generals vinculades a una especialitat mèdica o de recerca

SEGON SUPÒSIT: SENSE CONSENTIMENT PER SALUT PÚBLICA

- Si la realitza Autoritat sanitària o institució pública de vigilància de salut pública.
- I si es donen circumstàncies d'excepcional rellevància i gravetat en salut pública

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

d) Tractament lícit (base legitimadora) (3)

TERCER SUPÒSIT: REUTILITZACIÓ DE DADES

- Reaprofitar dades (obtingudes amb consentiment) per àrea de recerca relacionada amb l'estudi inicial (ús secundari de dades)
- Requisits:
  - ✓ Informar compliment al deure d'informació als titulars (avisant-los de que la informació està a la web)
  - ✓ Informe favorable del CEIM.

QUART SUPÒSIT: SEUDONIMITZACIÓ DE DADES

Requisits

- Separació tècnica i funcional entre investigadors i "seudonimitzadors"
- Que l'equip de recerca accedeixi a les dades previ:
  - ✓ signatura d'un compromís de confidencialitat i no reidentificació
  - ✓ adopció de mesures tècniques per evitar reidentificació

2. Principis de PD d'especial aplicació a la recerca

d) Tractament lícit (base legitimadora) (4)

DADES SEUDONIMITZADES EN RECERCA

- Cal realitzar una **avaluació d'impacte** que especialment valori el risc de reidentificació
- Cal sotmetre la recerca a **normes de qualitat i directrius internacionals** de bona pràctica
- Adoptar **mesures per evitar accés d'investigador a dades de reidentificació**
- Que el Promotor designi un **representant legal a la UE**
- **Informe previ CEIM / DPD / Expert en PD**

Recordar que les dades seudonimitzades estan subjectes al RGPD

3. Situacions especials

a) **Estudis retrospectius.** Problemes que presenten:

- Problema 1: Selecció prèvia des de la HC l'han de fer professional habilitats per accedir-hi.
- Problema 2: feta la selecció, o consentiment (difícil localització) o seudonimització (difícil traçabilitat) o reutilització de dades (només si estudi previ)
- Problema 3: si ho considerem treball de qualitat assistencial (per no passar pel CEIM i per no tenir que fer res del punt anterior) no és recerca.

b) **Transferències internacionals.**

- Si hem d'enviar dades a promotor o altres registres, situats fora de la UE cal preveure els requisits requerits pel RGPD

3. Situacions especials

c) Avaluacions d'impacte

- Es requereix quan el tractament suposa un alt risc pels drets i llibertats dels titulars de les dades. En recerca destaquen i entre altres son aquestes situacions:
  - ✓ Realització de perfilat* de dades o presa de decisions automatitzades** respecte participants individuals
  - ✓ Ús d'eines d'intel·ligència artificial.
  - ✓ Utilització de tècniques d'explotació de dades amb tecnologies Big Data.
  - ✓ Utilització de sistemes de biometria
  - ✓ Utilització de sistemes de geolocalització.
- Llistes de les autoritats de control AEPD i APDCAT
- La fa el responsable de tractament (promotor o promotor+centre) no el CEIM. Es poden "compartir"
- El CEIM constata la seva realització i els resultats (no la valora)

(*) tractament de dades automatitzat per avaluar aspectes de personals

(**) adopció de decisions sobre persones concretes a partir de tractaments automatitzats sense intervenció humana significativa

3. Situacions especials

d) Delegats de protecció de dades

- Els CEIM's (i CEI's) l'han d'incorporar
- Si l'entitat a la que estan adscrits no disposa de DPD, han d'incorporar un expert en protecció de dades
- Hi ha la possibilitat de que si el DPD es corporatiu delegui en algú del seu equip.

4. Anàlisi de projectes de recerca des de la perspectiva de PD

Quins són aquells aspectes que cal tenir en compte, des de la normativa de protecció de dades, al Avaluar un projecte? Que cal buscar al Protocol?

- **Identificar al Responsable/s de tractament** (Promotor / Promotor+centre / diversos promotors) i els seu **DPD**
- **Identificar els tractaments previstos** (tipus de dades, el seu origen, forma com es tracten –si hi ha seudonimització, explicar el procediment a seguir)
- **Justificar la tipologia de dades** (ajustant-les a la finalitat, només les necessàries)
- **Comunicació de dades, transferències internacionals, tercers que les tractaran (encarregats).**

4. Anàlisi de projectes de recerca des de la perspectiva de PD

Quins són aquells aspectes que cal tenir en compte, des de la normativa de protecció de dades, al Avaluar un projecte? Que cal buscar al Protocol? (2)

- **Detall de les mesures de seguretat* i sistemes de tractament.** (aplicacions informàtiques, eines de IA, App's, wereable's, etc..)
- **Avaluació d'impacte** Cal verificar si s'ha efectuat, i en el cas de que no, valorar si es necessària o no. En recerca, tal com hem apuntat abans, serà molt habitual que es demani una AIPD.
- **Full d'informació i consentiment:** ha de contenir els ítems exigits per RGPD, i també els aspectes (de manera somera) esmentats als punts anterior.

(*) mesures que garantitzen la confidencialitat, la integritat i la disponibilitat de les dades.

Moltes gràcies

c/e: coditipus@uch.cat

T. 93 552 92 08